

Szociális munka élettörténeti interjú Győri Péterrel

Bányai Emőke (B. E.): Kérlek, mondd el a szakmai élettörténeted! Csak a végén kérdezzük, amikor azt mondod, hogy: „Itt tartunk most.”

Győri Péter: Én szívesen mondom dolgokat, de jobb, hogyha kérdeztek.

B. E.: Azért gondolom így, mert a korábbi előadók olyan dolgokat meséltek el, amiről nekem fogalmam nem volt, nem tudtam volna rákérdezni, tehát jobb, ha Te döntöd el, hogy miről beszélsz.

Győri Péter: Érdekes dolog történelemtörténetnek lenni, mert hallottam, hogy a „szakirodalom” már felvonult az előző órákon, akkor besorolok és elkezdek valamiket mesélni. Azért nehéz nekem, mert én egy sávban mozgok, közben meg ez egy burjánzás, nem egy szál. A legvégéről kezdeném, hogy rögtön helyre tegyem a dolgokat. Engem az utóbbi években főleg hajléktalanügyi emberként tartanak nyilván, ami torzít valamennyire. Hogy a legvégét elmondjam – aztán majd onnan visszafelé indulunk –, tulajdonképpen lakáspolitikai nélküli lakáspolitikus lennék. Szerintem vannak még ilyen emberek az országban, akik valami nélküli szakemberek, lennének valaminek a szakemberei, de az a bizonyos valami nincs. Akkor vagy kimennek külföldre, vagy mást csinálnak, vagy elkeserednek, attól függően, hogyan tudják magukban kezelni ezt a helyzetet. Nem könnyű kezelni. Én ezt elég gyakran megélem, hogy valami lennék vagy vagyok, de azt nem tudom művelni, így ahelyett valami mást művelek.

Akkor ugorjunk az elejére. Én közgázt végeztem, itt a Duna másik partján azt a bizonyos Corvinust, akkor még Marx Károly Közgazdaságtudományi Egyetem volt, azon belül is – ez nekem szakmai okokból később lesz érdekes – úgynevezett népgazdaságelemző-tervező szakot. Most megkérdezhetném, hogy ezt meg tudjátok-e ismételni, mert ilyen már nincs is, már népgazdaság sincs. Ez azt jelenti, hogy egy olyan iskolába jártam, ami arra készített volna fel, hogy majd az ország gazdaságát..., hogy egyik gazdaságpolitikus legyek a sok száz közül. Ez egy nagyon érdekes és jó egyetem volt, na de mikor? Ez a hetvenes évek második fele. Most nem akarok mindenkit megriasztani, nem kell minden szót megérteni, meg megsértődni se kell, ha ilyeneket mondom, hogy 1968-ban volt Magyarországon egy új gazdasági reform, amikor a szovjet tervgazdasági rendszer valamilyen helyi, sajátos, kicsit piaci, az önálló gazdálkodással játszó kísérlet lezajlott. Ezt most csak azért mesélem, aztán majd megyek tovább, mert az én tanárainak jó része a közgázon reformközgazdász volt. Az egyetemen tanító tanárok egy része – nem mindenki, volt aki besúgó volt, volt, aki párttitkár – élenjáró reformközgazdász volt, akik részt vettek ezekben a hatvannyolcas reformokban, és ezt oktatták. Az akkori viszonyokhoz képest olyan értelemben is fantasztikusan nyitott oktatás volt, hogy nemzetközileg is nagyon komoly szakirodalmakkal próbálták tölteni a fejünket, nem a szovjet kommunista párt nem-tudom-micsodáját oktatták nekünk, mint tíz évvel azelőtt, vagy más iskolákban. Nemzetközi irodalmat, amit úgy kell elképzelni, hogy internet nem volt, könyveket nem nagyon lehetett behozni az országba, lefordítani végképp nem fordították le a legfontosabb külföldi szakirodalmakat sem. Elsős egyetemista koromban – majd mindjárt lépek tovább – nekem azzal kellett szembenézni, hogy német nyelvű

közgazdasági szakirodalmat kellett olvasnom. Én németet tanultam, nagy kihívás volt, de meg lehetett tanulni. Németül kellett olvasni az *up to date* szakirodalmat.

Én nem készültem közgazdásznak mindazonáltal, de erre az egyetemre jelentkeztem. Egy idő után elkezdtem szociológia iránt érdeklődni, talán az ottani tanárok személyes érdekessége miatt. A szociológia akkor egy nem hivatalos tudományág volt, egy tiltott vagy túrt között lebegő tudományág. Ilyen tantárgyat nem lehetett felvenni. Voltak ott tanárok, akik elkezdtek valamilyen címszó alatt szociológiát tanítani, és engem ez érdekelt. Akit még hallomásból sem ismerhettek – Emő talán igen –, Szalai Sándor, aki Szalai Júlia kiváló, mai szociológus kollégánk apukája, Ferge Zsuzsa tanára is volt. Ha most vissza kéne számolni, akkor talán dédapa a sorban. Kiváló előadásokat tartott. Proszemináriumnak hívták, eltúrte az iskola, mehetett, aki akart, index nem volt hozzá, tehát nem volt hivatalosan nyilvántartva. A másik, aki engem már nem tanított, mert kirakták a hazai szinterről, vagy háttérbe rakták, az Szelényi Iván volt, akinek a nevét talán ismerhetitek még mint városszociológust. Az ő tanítványa volt Ladányi János, aki végül is az én tanárom volt szociológiából. Maga a tanszék három-négy főből állt, így kell elképzelni. Nem is tudom, hogy hívták, valami egész másképpen hívták. Akkor én elkezdtem városi telepekkel, városszociológiával foglalkozni. Akkoriban jelent meg Szelényi Ivánnak és Konrád Györgynek a városszociológiai szöveggyűjteménye, ami önmagában nagyon érdekes volt. Most majdnem kicsúszott a számon, hogy aktuális, de nagyon is nem aktuális, hanem csaknem száz évvel ezelőtti szerzők munkáit fordították. Ez egy nagyon érdekes kötet, gondolom én, mai szemmel is. Most nem mondom el az ő kutatásaikat, amik akkor nagyon érdekesek voltak, ilyen lakásszociológiai és városszociológiai kutatások.

Amikor engem elkezdett érdekelni a különböző társadalmi csoportok térbeli elkülönülése Budapesten, akkor erről semmiféle adat, információ, felvétel nem volt. Valahonnan megtudtam, hogy az akkori Budapesti Várostervező Intézet – röviden BUVÁTI – készített különböző kerületekben, különböző helyeken felvételeket, az ottani várostervezés, városfelújítás háttéranyagaként, hogy kik laknak ott, milyen épületeket kell majd szanálni, hány ember lakik azokban a majdan szanálendő épületekben, milyen a családok összetétele, tehát milyen lakásokat kell majd nekik az új lakótelepeken építeni, hány kétgyerekes, háromgyerekes, egyedülálló, fiatal stb. Meg kellett tervezni egy területet, volt, ahol el is kezdték felújítani. Gondoljatok arra, hogy mondjuk Óbudán, ahol most ezek a szalagházak vannak, meg lakótelepek, ott volt egy földszintes, régi, elég rossz lakásállomány. Ez azt jelentette, hogy a BUVÁTI-kollégák végigjárták egy ilyen kis kérdéssorral, minden lakásba bekopogtak, akkor azt mondták, hogy komfortos, komfort nélküli, hány szobás, kik laknak ott, fizikai dolgozó, hány gyerekes, és ezt összesítették kockás papíron, és azt is összesítették, és a terv része volt, hogy itt lakik 365 család, abból 252 komfort nélküli, egyszobás lakásban, tehát ha ezt elbontjuk, akkor ehelyett kell ennyi lakás, ennek a visszapótlására. Akkor én eltrappoltam, fogalmam sincs, hány éves voltam, harmadéves lehettem, ebbe a BUVÁTI-ba, ott kiderült számomra, hogy vannak ezek a felmérések és az égedta világon ezeket senki sem összesítette. Ment az úgynevezett tervanyagba. Leszállította a BUVÁTI Óbuda felújításához, meg a Belső-Erzsébetváros felújításához, és azt láttam, hogy ott van egy ilyen halom kincs. Tehát iszonyú sok felvétel már volt akkorra. Kellott az igazgatótól engedélyt kérni, és akkor

az ottani kollégák elmentek szabadságra – nyári szünet volt –, és akkor én fogtam magam, és az egészet kockás papírokra kimásoltam kézzel. Nem tudom, érthető-e, a technikai világot is megpróbálom behozni, hogy hol tartottunk. Ezt nem tudom, hány hétig csináltam, elég érdekes dolog volt, strandolás helyett minden reggel bementem a BUVÁTI-ba, és strandolás helyett nagy táblázatokba beírtam, hogy a Belső-Erzsébetvárosban hogy van a lakásösszetétel meg a családösszetétel. Ez egy iszonyú érdekes kincsesbánya volt, mert itt a címek is rajta voltak. Itt házszám, emelet, minden mélységben megvolt, ilyet az életben nem talált az ember. Utána harminc éven keresztül kerestünk ilyeneket a népszámláláson keresztül, nem lehetett. Az összes lakásszociológus ezt akarta, a Ladányi is, tudniillik ebből iszonyú érdekes dolgokat össze lehet rakni, amiből én írtam egy TDK-t, tudományos diákköri pályázatot, térképekkel meg szövegekkel. Ebből nagyon érdekesen kijött, hogy Angyalföld meg Rózsadomb között az értelmiségi jelenlét az tíz- meg hússzoros különbséget mutat, hogy a vezető, szellemi foglalkozású emberek milyen szegregációs mintát mutatnak, tehát hogy különülnek el térben, illetve a fizikai dolgozók, segédmunkások milyen más szegregációs mintákat mutatnak. Ezek ilyen pöttyök voltak, nem fedte le az egész várost, azt nem tudtam volna kiírni, de sok városrésztől voltak komoly anyagok. Ezt én meg tudtam csinálni kicsibe, nekem nagyon izgalmas volt, mondjuk Belső-Erzsébetvárost, amivel sok évig foglalkoztam annak idején, hogy a kiskörút, nagykörút, Rákóczi út és az Andrássy út között hogyan különülnek el a szegények, gazdagok, még akár egy tömbön belül is tudtam ilyen nagyítást csinálni. Gyönyörűen kijöttek ezek az utcai lakások, udvari lakások, és ehhez az ember hozzáolvasott és a Ladányi tanár úrral beszélgetett. Ladányi tanár úr nálam 6-7 évvel idősebb krapek, ő akkor egy nagyon fiatal tanerő volt. Mindig nagyon jóban voltunk, a kezdetektől fogva nagyon sokat vitatkoztunk, máig, egyre véresebben vitatkozunk, de én legalábbis nagyon szeretek vitatkozni. Akkor én valamiket leírtam, akkor ő azzal nem értett egyet, ez így ment tovább is. Ez két féléves munka volt, két TDK-t is csináltam, aztán megcsináltam a diplomamunkámat is, amit már csak így be kellett adni szerencsére; a második, ebből írt TDK már egy diplomamunkának bőven jó volt.

Utána, mivel nem nagyon volt hol dolgozzon egy városszociológus, elmentem könyvszerkesztőnek. Az is nagyon izgalmas volt. Elmentem a Közgazdasági és Jogi Könyvkiadóba – azt hiszem, hogy súgtak nekem, hogy oda kell menni –, valahol dolgozni kellett. Ott dolgozott annak idején egy másik szerkesztőségben Kertesi Gábor. Az ő egyik fő műve volt annak idején Samuelson könyvének a lefordítása, az egy jó vastag kötet, egy alap közgazdasági irodalom, aminek a lefordítása és Magyarországon való közreadása reveláció volt, iszonyú nagy durranás volt, az egy nagyon jó kötet. A másik nagy harci tette volt Gáboréknak – hogy valami jót is ki tudjunk adni, ne csak az elvtársaknak az éves termelvényeit –, hogy az ő szerkesztőségük adta ki Max Weber, ami egy óriási dolog volt. Egy sötétbordó Max Weber-sorozat, ami szintén egy nagy áttörés volt.

Közben elkezdtem nálam idősebb kutatóknál kérdezőbiztoskodni, remek kutatásokba sikerült így belekeverednem. Berkovits György, aki remek szociológus, szociográfus, később szépíró lett, nálam idősebb tíz-tizenkét évvel bizonyosan. Újpesten, Budapest szegényebb kerületeiben mélyfúrásokat csinált. Én ki tudtam mindegyikben saját területeket is alakítani, amit rögtön meg is írtam. Elkezdtem nagyon fiatalon publikálni, ami abban az időben nem

volt szokásos, voltak ilyen fűszamizdat, kisebb kiadványok. Aztán nem tudom, hogyan, de a Ferge Zsuzsa vezette, a Magyar Tudományos Akadémia Szociológiai Kutatóintézete Társadalompolitikai Kutatócsoportjába kerültem. Ez most nagyon rejtelmesen hangzik. Ezt a BUVÁTI-t is azért akartam elmesélni csak, hogy engem ha érdekelt valami, akkor odamentem és jelentkeztem, különben úgy nem jött szembe. Ilyen fiatal diákokat ma is ismerek, akik jönnek hozzám. Odamentem jelentkezni, mint előtte ilyeneket csinálgatós diák, akkor nem volt lehetőség, de eltároltam magam a Közgazdasági Kiadónál, közben figyeltem, és amikor lett lehetőség, akkor odamentem. Ferge Zsuzsához mentem, aki elbeszélgetett velem, én egy rettentő fiatal krapek voltam az ottani viszonyokhoz képest is. Úgy gondolta, hogy próbáljuk ki, és akkor megbízási szerződéssel elkezdtem ott dolgozni. Akkor most egy nagyot át fogok ugrani, tematizálom, és jövök visszafelé.

Tizenkét évet dolgoztam az Akadémia Szociológiai Kutatóintézetében, ebben a Ferge-féle csoportban, aztán tizenkét évet a Fővárosi Önkormányzatnál a Lakás- és Szociálpolitikai Bizottság elnökeként, aztán most már lassan tizenkét éve a Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményeinél, ez egy hajléktalan-ellátó intézmény. Még nem telt le a tizenkét év, izgatottan várom, hogy mi fog történni, ha letelik a tizenkét év, én elküldöm magam vagy elküldenek engem. Nekem ez valamilyen titokzatos ritmus, hogy ennyit bírok ki egy helyen, vagy engem ennyi ideig bírnak ki egy helyen, ez ilyen kölcsönös. Iszonyú sokat tudnék mesélni erről a Ferge-csoportról, amiben voltam. Akit még ismerhettek a szakirodalomból, az Szalai Juli volt, Zsuzsának olykor a jobbkeze, akit nagyon sajnálok, hogy nem tanít itt az ELTE-n – ez itt a kamerának is bement a mondat volt –, és ő is sajnálta, hogy nem tanít itt, most a CEU-n tanít. A fiatalok közül a nevüket ismerhetitek esetleg, az egyik Krémer Balázs volt, aki egy szocpolalapkönyvet is írt, a debreceni tanszéken dolgozik, a másik Závada Pali, akit szintén ismerhettek mint író, és én – mi hárman voltunk a fiatalok. Amit csináltunk ott, az egy évekig folyó, nagy szegénységkutatás volt. A kutatás a szegénység újatermelődését vizsgálta, tehát hogyan termelődik újra különböző rétegekben a szegénység. Akkori viszonyokban iszonyú pénzekből, iszonyú sok eszközzel folyó mamutkutatás volt. Nagyon nehéz volt vele dolgozni, mert túl mamut volt. Ennek különböző blokkjai voltak, én ezen belül is a lakásügyeket néztem, a kérdőívnek a lakásrészét állítottam össze, azt dolgoztam fel, a lakásutakat, hogy a lakásszegénység hogyan termelődik újra a második világháborútól kezdődő időszakban. Ez volt az én reszortom.

Akkor úgy működött, a nyolcvanas években, hogy már készültek lakáspolitikai anyagok, és akkor volt ilyen zártkörű társadalmi egyeztetési folyamat – ma még zártabb. Ez azt jelenti, hogy készül egy tervezet lakáspolitikáról meg lakástervezésről, és akkor van egy sorozat, hogy kikkel kell egyeztetni. Olyanok, mint a Központi Népi Ellenőrzési Bizottság, ami megfelel a mai Állami Számvevőszéknek, egyetemek, hivatalok, párt, KISZ, Hazafias Népfront, Nőtanács. Ezek között a Magyar Tudományos Akadémia is szerepelt. Ez úgy zajlott, hogy beérkezett egy lakáspolitikai koncepció a párt Központi Bizottságától, vagy nem tudom, honnan a Magyar Tudományos Akadémiához, hogy véleményezze. A Magyar Tudományos Akadémia – ami egy nagyon tiszteletreméltó intézmény – megnézte, hogy ez nem fizika meg kémia, hanem valamilyen társadalomtudomány. Még nem volt politológia, egy csomó minden még nem volt, így aztán rátaláltak mindig a Szociológiai Kutatóintézetre,

annak is erre a társadalompolitikai csoportjára, és ott meg ki foglalkozott ilyen lakásügyekkel – én. Ezeknek az anyagoknak voltak szóbeli meg írásbeli egyeztetései. Ez úgy nézett ki, hogy beérkeztek hozzám az Akadémia elnökségéből az anyagok, végigolvastam őket és meg kellett írnom – meg is írtam – másfél-két oldalban a szakmai véleményemet. Voltam ekkor huszon-egynéhány éves. A megírás nem okozott nehézséget, mert szerkesztőként volt gyakorlatom, hogy hogy kell recenzót írni vagy valamit opponálni. Ilyen rutinom volt, a szakmai meglátásokban meg megpróbáltam felnőni. Aztán voltak megbeszélések, ahol – húsz vagy harminc évvel fiatalabban, mint az ott részt vevő urak és hölgyek – az Akadémia álláspontját el kellett mondanom. Ez nagyon mélyvíz volt, de nem tette ki az életemet, két- vagy háromhavonta fordult elő. Nagyon morbid volt, de mindenféleképpen meg kellett csinálni. Azt nem lehetett volna megcsinálni, hogy az Akadémia nem válaszol. Az Akadémián belül akkor is minden kutatócsoportnak a létéért küzdeni kellett, ez hozzátartozott ahhoz, hogy finanszírozzák azokat, amiket egyébként csinálunk, a kutatásokat.

Maga a Szociológiai Kutatóintézet az exötvenhatosok lerakódóhelye is volt, ezt később is, akkor is a szemére vetették ezeknek a kutatóintézeteknek. Nagyon sok érdekes és értékes ember dolgozott ott ki nem használva – ezt fiatalként nagyon rossz volt megélni. Sokan alkoholizmusba tömték az életperspektíva-záródásukat. Ott voltak olyan ötvenhatosok, akiket megtűrték, kaptak egy irinyó-pirinyó fizetést, semmit nem csinálhattak, teljesen bezárult előttük a világ, töltötték az időt és keseregtek, munkát nem végeztek sokat. De voltak, akik kreativitásba fordították a helyzetet, ne általánosítsunk. Ott dolgozott Hankiss Elemér, aki számomra nem túl érdekes dolgokat csinált annak idején, ott dolgozott Losonczy Ágnes, akinek az életmódról szóló könyve ma is alapkönyv a szociológiában és aki egy remek ember, pengeokos. Akkor még nagyon műveltek voltak ezek az emberek, nem szakbarbárok. Szociológus egy sem volt a dolognak a tanult értelmében, mert az nem lehetett, de gyakorolták nagyon jól a szociológiát.

Mikor a szegényvizsgálatnak vége lett, akkor jött egy nagyobb megrendelés a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságától, hogy készítsünk egy szociálpolitikai koncepciót. Elkezdődött egy nagyon nagy munka, aminek a bázisa ez a munkacsoport volt. Tematizáltuk, mindenki, aki él és korombeli, az írt bele, a foglalkoztatástól az egészségügyön át a gyámügyig. Ez egy többéves munka volt, amiből nekünk össze kellett állítani egy koncepciót. Valami egészen zseniálisan hosszú címe volt, elfelejtettem már, valami olyan volt, hogy az egységes magyar szociálpolitika. Olyan viszonyok között, hogy nem voltak intézmények, tehát az volt a kérdés, hogy hogy lehet a semmiből egy szociálpolitikai intézményrendszert csinálni. Ez nagyon régen kész volt, 1983-ra elkészült, de aztán még csiszolgattak rajta. Nagy kompromisszumok is voltak benne, egyébként óriási erőfeszítést jelentett. A résztanulmányok megjelentek ezekben a sárga kötetekben, Szociálpolitikai értesítő volt a címe. Ez olyan kutatóintézeti produktumnak számít, tőlünk meg szakpolitikát, *policyt* vártak, amit nekünk ki kellett izzadni magunkból. Ez párhuzamosan zajlott azzal, hogy mellettünk reformközgazdászok dolgoztak dübörögve. A hatvannyolcas reformokat eltemették, a nyolcvanas években voltak arra utaló jelek, hogy újra valamit szerkesztenek, és újra tehettek javaslatokat a reformközgazdászok. És mindez egy olyan környezetben volt a nyolcvanas évek elején, hogy ez egy időhúzás, egy kicsit le akarták szerelni ezeket a reformer

gondolkodású embereket, el akarták foglalni őket valamivel, mert ez pénzt is, munkát is, dolgozást is jelentett. Mikor kész lettünk ezzel a koncepcióval, akkor először le kellett tenni az intézetvezető asztalára, átment azon a szűrőn, kisebb viták és korrekciók után, aztán le kellett tenni az Akadémia elnökének az asztalára, aki ott ült valahol a Központi Bizottság körül, azt hiszem, nem volt benn a Központi Bizottságban. Akkor ott egy komolyabb vita volt, hogy vállalja-e az Akadémia, amit mi leírtunk. Akkor ez le lett téve valahova az MSZMP KB asztalára vagy a párt hivatal asztalára, nagy gyötrődésekkel. És akkor át kellett gondolni, hogy mi történt itt. Nagyon sok ember dolgozott rajta. Aztán később történtek dolgok, de mikor le lett téve az asztalra, akkor: „Köszönjük szépen!” És nem történt semmi. Most már úgy gondolom, hogy ezek el akartak foglalni embereket, vagy úgy akartak csinálni, mintha folya valami. Erről voltak hírek – nem a mai mediatisált világot kell elképzelni –, de lehetett tudni, hogy foglalkoznak az elvtársak a problémával, folyamatban van a dolog. Ugyanez történt a reformközgazdászokkal is, miközben mindenki gőzerővel dolgozott. Kijátszottak minket, úgy gondolom.

És akkor most nagyobbat ugrok. Úgy érkeztem el a rendszerváltásig, hogy már komoly elvtársakkal tárgyaltam az Akadémia képviselőjében, néha komoly valamiként kellett úgy csinálni, mintha az volnék, másrészt részt vettem egy szociálpolitikai rendszer végiggondolásában. Így jöttem egy ilyen iskolából, mire elérkeztünk a rendszerváltásig, egyfelől. Másfelől, ami nekem nagyon fontos volt – és ez a szociális munka története is –, hogy az elejétől részt vettem a SZETA működésében is. Kapcsolatba kerültem a telep kutatások kapcsán Solt Ottiliával, Angyalföldön az egyik szegénytelep, a Tripolisz kutatásában részt vettem. Olyannyira részt vettem, hogy én voltam az, akinek kérdezőbiztosként a keze alól elbontották a Tripoliszt. Ottilia a *Szakképzetlen családok* című művében gyönyörűen leírja; sok tanulmányt írt belőle, a gyerekekről is, a telepről is. Módszertanként szoktuk oktatni, mint interjú módszertant. Nagyon érdekes volt nekem ez a terep, nagyon szerettem. Hétfégen kijártam, mert akkor voltak otthon az emberek, mert hét közben dolgoztak, még egy szegénytelepen is volt, aki dolgozott, nem volt mindenki munkanélküli. Hétfégen kiment az ember, mert akkor a pasi is otthon van meg a nő is. Egyik hétfégen kimentem, és bontották a telepet. Praktikusan a kezem alól bontották el. Elhoztam a lakónévtáblát, a kutyának nem kellett, most is ott van a szobámban, az egy városszociológiai relikvia. Ez a Tripolisz még egyike volt a huszadik század eleji szükséglakástelepeknek, nagyon szép irodalma is van. Máig nincs feldolgozva, ott van nálam három dobozban, teljesen elsárgult papírok. Mindig azt mondom, hogy majd, majd... Nagyon érdekes lehet, hogy nézett ki a hetvenes években egy ilyen szegénytelep. Ilyen fél nem dolgozott kutatásokat sokat láttam az életemben, de ez részben Ottilia hagyatéka is. Ezen a vonalon kapcsolatba kerültem Solt Ottiliával, akiről nem akarok most hosszan mesélni, de egy nagyon érdekes és kiváló személyiség volt. Ha beleolvastok a *Méltóságot mindenkinek* című kötetbe, ami az ő összegyűjtött írásait tartalmazza, vagy nem tudom, hogyan lehet átadni Ottiliát a következő nemzedéknek... Nem feltétlenül könnyen elviselhető, de szípkázó személyiség volt, pedagógus alapvetően. Ő szervezte a SZETA-t, amiben nagyon sok érdekes dolog történt, amit nem fogok elmesélni. Ha a szüleimet nem tekintem, akik szintén jelentős befolyást gyakoroltak rám – anyám és apám szinte játékot űzve keresztbefolyást gyakorolt rám, illetve ránk, mivel többen vagyunk tesók. Hasonlóan kettős befolyást gyakorolt rám ez a két iskola,

Ferge Zsuzsa és Solt Ottilia. Két nagyon fontos alapiskola, akik nem ugyanazokat az alapértékeket vagy metódusokat vallották, jelentős vitában is álltak, elsősorban latensen, hiszen nyilvánosság akkor még nemigen volt. Később, a rendszerváltás után már találkoztak ezek az iskolák valamennyire. A Ferge-féle iskola konceptuális, társadalompolitikai léptékben gondolkodó iskola volt, javaslatokat is tettünk le az asztalra. Az állampolgári minimumjövedelemtől kezdve a munka, a bérek, az egyenlőtlenség – ez volt a középpontban. Az Ottilia-féle vonal sokkal realistább volt, inkább arra kereste a választ, hogyan lehet elmozdulni a jelenlegi helyzetből, miközben radikális is volt, mert mindenképpen egy itt és most segítő álláspontot képviselt. Sokkal jobban megértette és vizsgálta a társadalomtörténeti gyökereket. Ez teljesen zéró volt Ferge Zsuzsa munkásságában, a mai napig zéró. Semmiféle affinitása nincs a Ferge-féle iskolának a mai magyar társadalom rezdüléseihez – ebben már javult a történet –, a társadalomtörténeti beágyazottsága a folyamatoknak az lényegében formális. A Solt Ottilia-féle vonal sokkal inkább a kultúrából, a gyökerekből, annak a nehézségeiből és átléphetetlenségeiből kalkulált. Ez formai, felszíni szinten ilyen nagyon bűbájos dolgokban tudott megnyilvánulni, társadalompolitika kontra szegénypolitika vitában, hogy melyiknek van igaza, ami teljesen inadekvát volt. A másik a kint és bent problémája volt. A Ferge-féle iskola az bent dolgozott a rendszerben, akárki akármit is mond, mi az MSZMP KB-nak dolgoztunk, persze az Akadémia keretei között, de bent, a rendszer keretei között, az Ottilia-féle vonal meg teljesen *outsider* volt és le volt feketedve. Annyi átjárás volt, hogy Szalai Julival meg tudtam beszélni, hogy valamilyen kérdezőbiztosi munkákat kivihessek Ottiliának, más neve alatt – ezt hívták négernek. Zsuzsával ezt nem lehetett megbeszélni, ő ezt a kockázatot nem vállalta, de végül is, legalábbis egy idő után tudott róla. Legitim módon nem lehetett hozzá bemenni és feltenni ezt a kérdést, de végső soron tolerálta.

Mikor eljutottunk a rendszerváltásig, akkor nagyon kevés krapek volt, akít fel tudtak használni az új pártok politikusként vagy szakpolitikusként, az 1990-es önkormányzati választásoknál bekerültem a fővárosi közgyűlésbe – átfedőleg még a szociológiai intézetben is dolgoztam. Úgy kerültem be a fővárosi közgyűlésbe, hogy az a politikai erő, amiben én mocorogtam, ott nem volt ilyen krapek, nem volt szocpolos, lakáspolitikus meg végképp nem. Nem volt nehéz rám találni, mert én már dolgoztam abban a csapatban. Rettentő nagy hiány volt ilyen emberekben. Közben én dolgozhattam 10–12 évet legálisan, ami egy nagyon delikát helyzet volt, miközben láttam, hogy mit szenvednek azok, akik le vannak feketedve. Elmehettem külföldre néha, valamilyen konferenciára, vagy valamilyen kutatás kapcsán, és olyan helyzetben voltam ebben a kutatócsoportban, hogy rengeteg tudásra szert tehettem, amivel nem sok ember volt így a demokratikus ellenzék oldalán. Ezt a mai napig így gondolom, hogy nagyon sok mindent hoztam magammal, amiről azt gondoltam, hogy ezt hasznosítani kell. Ottilia, Havas Gábor, Iványi Gábor párhuzamosan országgyűlési képviselő lett, de például Ottilia hihetetlen dolgokat nem tudott. Ki volt szorítva, rengeteg mindenben támaszkodnia kellett másokra, mert nem volt lehetősége, hogy azt összeszedje. Nem lehetett azt csinálni, hogy aki tudja ezeket a dolgokat, az kihúzódik és kutatgat tovább. Én azt gondoltam, hogy ez nem lett volna tisztességes. És akkor ez a fővárosi lakásügyi és szociálpolitikai bizottsági elnökség egy nagyon fontos pozíció volt, majdnem olyan volt, mint ma egy minisztériumi államtitkári pozíció. A főváros egy nagy főváros volt, politikai, gazdasági és társadalmi ereje hatalmas nagy volt, a demokratikus intézményeknek a

hatáskörei a maiakkal nem is összehasonlíthatók. Ez a szociális és lakásügy – ennek a területnek a főpolgármester-helyettese a kutya se akart lenni, én főpolgármester-helyetteséget nem vállaltam, mint bizottsági elnök láttam el ezeket a feladatokat.

Én itt az ELTE-n önkormányzati szociálpolitikát oktatok, ez azt jelenti, hogy én valamit megtanultam a 12 év alatt, az önkormányzati szociálpolitika-csinálást. Most azt tudom mondani, hogy realisták legyünk, hogy kilencven és kilencvennégy között én tanultam. Tehát az első négyéves periódusban nem igaz, hogy tudtam valamit is csinálni. Le kellett bonyolítani a rendszerváltást, ami valami hihetetlen érdekes és izgalmas dolog volt. Krealás, csinálás az nem volt az első négy évben és nem is értettem hozzá. Úgy kell elképzelni, hogy én vagyok egy egyetemista kutató srác, akit borzasztóan érdekelnek a szegénytelepek, meg olvastam mindenfélét, és akkor nekem le kell vezetni egy bizottsági ülést, mikor bizottsági elnök lettem. Vagy fel kell szólalnom egy közgyűlésben. Nekem ezek ilyen nehezen tanulható dolgok, később rájöttem, hogy én ehhez nem értek, hogy hogy lehet valamit megcsinálni. Az első négy év az tanulás volt, meg kármentés, meg iszonyú mennyiségű készségfejlesztés – ez nem volt tudatos, ez ilyen szenvedés volt. A második négy év az a csinálás volt, addigra a *policy makinget* már megtanultam, ha nem tanultam volna meg, akkor nem tudtam volna mit csinálni a következő négy évben sem. A harmadik négy év az csiszolás, szinten tartás, megőrzés, tehát a grüldolás után a finomítás, fejlesztés. Aztán sok minden elromlott, és önként le is léceltem a harmadik periódus után. Tizenkét év alatt bőven el lehet fáradni, meg hittem a demokráciában, hogy tizenkét év után nem árt, ha váltás van, akármi is történik, de jöjjön más és csinálja más, legyen ez is meg az is meg amaz is, mert a dolgokat korrigálni kell.

És akkor visszatérek a hajléktalanügyre. 1993-ban megszületett a szociális törvény és megszületett a lakástörvény is. Én egy egészen új lakástörvény-variációval léptem fel a politikai színtéren. Ennek semmi köze nincs a fővároshoz. Annyi köze van a fővároshoz, hogy a lakásügyi bizottsági elnökség az hátszelet adott számomra, titulust. Régi jogszabályi anyagokból kellett kidolgozni, nem mindenkinek volt a zsebében egy lakáspolitikai koncepció, ezen dolgozni kellett, aminek sajtóbeli nyomai is vannak. Teljesen elbuktam ezt a küzdelmet. Ez arról szólt többek között, hogy privatizálja-e az önkormányzat az összes korábbi bérlakását vagy ne. Én felmutattam egy olyan alternatívát – mert teljesen kifulladt addigra a bérlakásrendszer fenntartása és finanszírozása –, hogy hogy lehet úgy átvezetni, hogy a jövőben is legyenek bérlakások, csak éppen másképp kell működtetni, szabályozni, finanszírozni. Ezt még kodifikáltam is, és ezek mint koncepciók küzdöttek. Teljesen bebuktam és vesztesen jöttem ki belőle. Vannak még utóvédharcok a magyar bérlakásrendszer megőrzése érdekében. Vannak még néhányan, akik kukorékolnak, hogy milyen kevés bérlakás van Magyarországon. Sokan vannak, akik tevélegesen részt vettek abban, hogy ne legyen bérlakás. És akkor ugrom. A fővárosban a legnagyobb eredménynek azt tartom, hogy egy társasház-felújítási alapot hoztunk létre, amiből elindulhatott a társasházak felújítása. Rendkívül delikát feladat volt, hogy ha már privatizálták a bérlakásokat és társasházakat hoztak létre – ami azt is jelentette, hogy szét fog esni a város fizikailag –, a volt bérlők fenntartani nem tudják, nemhogy még felújítani a társasházakat, hogy ne egy ilyen romhalmaz legyen a város tíz év múlva. Tehát valahogy az épületek felújítását a társasházak

bázisán felújítani. Ez a mai napig működik, mert ez egy jól beágyazott projekt. Ennek hívei lettek a kerületek, a társasházak, és mikor egy ilyen szegecs kilépett, mint én, akkor is fennmaradt, jól-rosszul; sokfelé húzzák azt a kis forrást. Én most is másképpen csinálnám.

Ami számomra egy érdekesebb projekt volt a legelején – tehát ez még az első periódusban volt –, megpróbáltunk csinálni egy fővárosi önkormányzati lakásfenntartási támogatást. Ebben nagyon érdekes helyzetek voltak, hogy ez hogy nem sikerült. Kilencvenháromban ez már be volt terjesztve a közgyűlésre. Ezt vállaltuk ezt a problémát, politikusok, hogy miért kellene egy ilyen lakásfenntartási támogatás, be volt terjesztve, kodifikálva a közgyűlésbe, de ezzel párhuzamosan elkezdtek szétverni a fővárost is. A szociális törvénybe betették a lakásfenntartási támogatást, elbizonytalanodott a vezetés, hogy ezt szabad-e így csinálni, levették a napirendről. Aztán visszahoztuk a következő periódusban, csináltunk belőle egy Hálózat alapítványi támogatási rendszert, másrésztől létrehoztunk egy díjkompenzációs rendszert, ami a mai napig működik mint hátralékkezelés. Ebből kinőtt az adósságsökkentés országos szinten, közben rengeteg alapítványt, egyebeket hoztunk létre. Mostanában éppen azt gondoltam, hogy ha egy ilyen szocpolos krapek, mint én, életében egyszer csinálna egy ilyen lakásfenntartási támogatást, akkor azzal kipipálhatná, hogy kész. Tudniillik azon voltunk egyfolytában, hogy ezt országossá tegyék. A lakásfenntartási támogatást országosan 430 ezer háztartás veszi igénybe. Megmondom nektek őszintén, nekem ez elég, hogy közöm van hozzá, hogy nem esetlegesen, hanem jogosultsági alapon jár. Ugyan elég kicsi az összeg, folyamatosan korrekciókat javasltunk, de nekem ez elég. A Fővárosi Önkormányzat folyamatosan azon volt, hogy ez országos legyen, és addig csináljuk ezt a helyit, amíg nincs egy országos. Végül is mikor megcsináltuk az országos normatív támogatási rendszerre való javaslatot, azt sajnos nem lehetett másképp kifejezni, mint egy képletben. De hogy viszonyul egy szociális törvény és annak végrehajtói egy matematikai képlethez? Amikor én ezt megszerkesztettem, akkor a szociális miniszter Göncz Kinga volt, aki itt tanár volt, és talán még most is itt van állományban, ő egy abszolút bölcsész, szimpatikus hölgy, most EU-képviselő Brüsszelben, ő volt a miniszter asszony. Ránézett erre a javaslatra, erre a képletre, és azt mondta: „Péter, ez mi?” De ha én ezt el tudom neki magyarázni, hogy miért ez, és miért nem a szokásos szabályozás, akkor lehet róla szó. Szántunk rá egy alkalmat, és akkor én le is rajzoltam neki, bemutattam grafikonokon, hogy miért egy képlet szerepel a lakásfenntartási támogatásban. Azért egy képlet, mert én azt találtam ki, hogy nem szabad sem jövedelemhatárokkal, sem jövedelemsávokkal dolgozni, ott az ilyen zökkenőknél belép az, hogy túl sokat veszít, túl sokat nyer. A jövedelem fényében egy folyamatos támogatást csak egy képlettel lehet kifejezni. Folyamatosan csökken valakinek a jövedelme és folyamatosan nő a támogatása és vice versa. Ráadásul van egyéni jövedelem és háztartási jövedelem, és csak így lehet egy finom és nem egy ilyen zötykölődő rendszert kiépíteni, a jövedelemeltitkolást is ki lehet védeni, meg a pénzek áramlását is szépen ki lehet mutatni. A szociális törvényben a mai napig ez az egyetlen képlet szerepel, ez pedig ez. Ehhez még két dolgot mondanék és akkor befejezem. Akkor ezt nekem le kellett fordítanom táblázatokba, mert a végrehajtó apparátus nem fog ilyen képleteket alkalmazni. Családösszetétel, jövedelem, lakásnagyság, és kitöltöm a táblázatot a képlet alapján. Előveszi az ügyintéző, és a táblázatból látja, hogy mennyi a támogatás. Nagyon idegenkedtek tőle először az ügyintézők, nem a technikától, hanem attól, hogy eddig diszkrécionálisan működött, most meg a

rászoruló, esetleg nem is fehér bőrű anyukák bekerültek a rendszerbe, ez megváltoztatta a támogatandó csoportot. Kimentem Bécsbe és ott néztem a lakástámogatási rendszert, meg a lakásfelújítási rendszert, meg rendeleteket, aztán lassan már kezdett internet is lenni, és akkor az ember találkozik ezzel a lakástámogatási rendszerrel, Bécsben működött már 1910 óta. Közben itt senki nem tudott róla, és akkor láttam, hogy amit én kitaláltam, azzal dolgozik már nem tudom hány évtizede Bécs lakástámogatása. Még ilyen gót betűkkel írva, ott voltak a mellékletben ugyanezek a táblázatok. Levegőt nem kaptam. Sokkal később, már hajléktalanügyisként kint voltam Norvégiában egyszer, kértem, hogy a norvég lakástámogatási rendszerrel is meg lehessen valamennyire ismerkedni. Odahívták nekem azt a krapekot, aki a norvég lakástámogatási rendszer atyja. Nagyon hamar kiderült, hogy ő a svéd lakástámogatási rendszer atyja is, de ha ezt meg tudta csinálni ilyen jól, akkor megvették őt két-három évre Norvégiába, hogy csinálja meg ott is. És ott volt a képlet, senki más nem értette, hogy miről szól, de mi isteni jól elbeszélgettünk. Végre volt egy ember, aki értette, hogy ha megmozdítjuk azt az együtthatót, akkor a rendszer inkább a szegényeknek osztja. El lehetett beszélgetni egy igazi szakmai kérdésről. Azt gondolom, hogy a szociálpolitika tényleg egy szakma, *policy making* értelemben is, részben úgy is szakma, hogy ha valaki nem tud egy jól elosztó szakmai támogatási rendszert szerkeszteni, akkor beszélni lehet róla, de nem lesz egy jól elosztó támogatási rendszer. Itt pedig nagyon nehéz partnereket találni, hogy az ilyen igazításokat meg lehessen csinálni. És akkor én most befogtam a számat, és Ti jöttök.

Kérdés: A legutóbbi munkahelyéről mondana valamit?

Győri Péter: Még nem tizenkét év, várom a tizenkettőt. A hajléktalan eddig tényleg kihagytam. Ez egy rettentő nehéz munka a BMSZKI-ban. Mint bizottsági elnöknek az egyik projektem az volt, hogy volt egy tanácsi munkásszálló rendszer, és ezt a munkásszálló rendszert fordítottuk át kilencvenháromban, és mégsem soroltam fel, hogy csináltunk valamit, egy hajléktalanszálló rendszerré. A beutaló rendszerrel kezdtük. Elkezdtünk hajléktalanokat beutalni egy munkásszálló rendszerbe, isteni volt! „Semmi konfliktus nem volt”, sem a működtetők, sem a bentlakók között, ezt így el lehet képzelni.. Ahhoz tapasztottunk újabb és újabb intézményeket. Egy elég nagy intézménnyé vált már 2002-ben, annak a szakmai igazgatója lettem, mikor eljöttem a Fővárosi Önkormányzattól. Több oka is volt. Az egyik az, hogy ha valamit megcsináltam – én nagyon nem foglalkoztam ezzel az intézményrendszerrel korábban és nagyon rossz híre is volt –, ha részt vettem a megalkotásában, de ennyire nem jól működik, akkor odamegyek és megnézem, hogy lehet-e ezt működtetni. Felelősséget éreztem, hogy akkor próbáljuk meg kijavítani. Azt is gondoltam, hogy – a korábbi tizenkét év nagyon intenzív volt –, hogy egy kicsit pihizek ebben a BMSZKI-ban. Azt is gondoltam, hogy az önkormányzat egy nagyon bonyolult dolog, ez meg egy intézmény, kisebb gond, kevesebb munka. A BMSZKI, aminek a neve is kimondhatatlan és megjegyezhetetlen, Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei, úgy volt elképzelve, hogy ez egy módszertani központ, majdnemhogy kis minisztérium, az „és Intézményei” belőle a hajléktalanellátás. Ez aztán ebben a formában nem jött össze. Módszertani intézmény a BMSZKI, de nem abban az értelemben, hogy Budapest módszertani intézménye. Budapest szét lett verve huszonhárom kerületre. Mikor én meg lettem választva, én még egy egységes fővárosnak voltam a Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottság elnöke kilencven őszén, még a kétmillió fővárosé

voltam, utána nem sokkal szedték szét. Aztán utána próbálkoztunk „nyitott koordináció” meg mindenféle eszközökkel, hogy lehet egy szétszervezett fővárost egybetartani. Ahhoz, hogy össze lehessen koordinálni a főváros szociális ügyeit, ahhoz partnerek is kellettek volna. A BMSZKI ma már hajléktalanellátó intézmény, meg erősen módszertani intézmény is, ez igaz, de csak hajléktalan területen. Össz-szociálpolitikai területen nem épült ki, ahhoz sok minden más is kellett volna. A hajléktalanüggyel 1986–87 óta foglalkozom. Dolgoztam mint békés kis kutatócska az intézetben, közben SZETA-ztam, és akkor kiderült, hogy a Fővárosi Tanács által működtetett munkásszállókban lakbéremelés történt. Fölháborodtak szegény lakók – másutt is volt lakbéremelés, a bérlakásokban is volt lakbéremelés, voltak lakbérhátralékosok is a nyolcvanas években, akiket én elkezdtem kutatni –, és akkor egy srác, aki aláírásokat gyűjtött meg a lakókat képviselte, eljutott az országgyűlési képviselőig, amivel nem sokra ment akkoriban, meg eljutott az Akadémiához, mert az is egy olyan testület, ezen belül a Ferge-csoporthoz és hozzám, mert a lakásügyekkel én foglalkoztam. Abban az évben, 86-ban vagy 87-ben volt az ENSZ hajléktalanok éve. Magyarországon akkor ez a szó végképp nem fordult elő, hogy hajléktalan. Azzal a sráccal, aki hozta ezt a problémát, létrehoztunk egy Hajléktalanokért Társadalmi Bizottságot. A mai szakma olyan öregjei vettek részt benne, mint Gosztonyi Géza, Bognár Szabolcs, aki már sajnos meghalt. Akkor mi már kicsit felnőttébb fiatalok voltunk, de részt vettek benne egyetemisták is. Semmi közünk nem volt a hajléktalandomologhoz, nem az, hogy tilos volt, nem is ismertük ezt a szót. És akkor ilyen Hajléktalanügyi jelentéseket adtunk ki. Nagyon komoly volt, otthon gépeltem, az öcsém meg segített, hogy legyen valami grafikai kinézete. Ezek megvannak ilyen szocpolos archívumokban. Állásfoglalásokat dolgoztunk ki, elkezdtem utánanézni, hogy volt ez régen, akkor azt is beleírtam. És akkor kiadtuk a sajtónak – nem szabad sajtó volt akkor még –, a sajtó pedig bekajálta, mivel komolynak kinéző anyag volt, és nem voltak hozzászokva, hogy rendszeresen kapjanak ilyen témaplálékot. Ez más, mint ha azt mondom, hogy a fogyatékosok helyzete nehéz. De ha eljuttatok hozzá egy anyagot, meg a következő hónapban is, meg a következő hónapban is, azt szeretik. Ez a Hajléktalanokért Társadalmi Bizottság egy olyan nem jogi személyiségű társulás volt – ez még az egyesületi törvény előtt volt. Ezzel a sráccal, aki megkeresett engem – Ungi Tibornak hívták –, megalapítottuk később a *Fedél Nélkül* című lapot. Meghalt a srác negyven-valahány éves korában, valami rosszindulatú betegsége volt. Szintén a nyolcvanas-kilencvenes évek fordulóján beülünk a Trabantba, kimegyünk Bécsbe, megnézem, hogy hogy néz ki egy nappali melegedő, beírom a Commodor számítógépembe – azt is be kellett előbb csempészni Bécsből, részekben –, aztán lesznek nappali melegedők, de egészen mások, mint amit én gondoltam, hogy milyenek legyenek. Valamikor a kilencvenes években a Menhely Alapítvánnyal kialakítottunk ilyen kis kék hajléktalan igazolványokat – még ma is adnak ki ilyen igazolványokat. Ennek a kilencvenes évek elején nagyon fontos funkciója volt, hogy ha valaki felmutatta, akkor ingyen utazhatott a BKV-n. Nem volt hivatalos, de konvenció alapján így működött. Egy másik alkalommal Bécsben bementem egy vasúti Caritasba – ami ott volt a Westbahnhofnak az oldalában –, beszélgettem az ottani kollégával, aki elém rakta az ugyanolyan bugyikék hajléktalan igazolványt. Ennek semmi jelentése nincs, de a szívemhez kaptam. Bécsben meg lehetett nézni a népszállót, ami Budapesten is épült 1911-ben, aztán átalakítottuk hajléktalanszállóvá – nem nagyon kellett átalakítani, mert munkásszállóként működött –, ez ilyen megerősítés volt.

Abban az időszakban, amikor még semmi ilyesmi nem volt Magyarországon, ez nagyon hasznos tudott lenni.